

Арк. Животко

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ
Т. МАСАРИКА.

Видавництво „Пчілка“.

Ужгород-Подебради.

1925.

Типографія „Унію“ в Ужгороді.

Арк. Животко

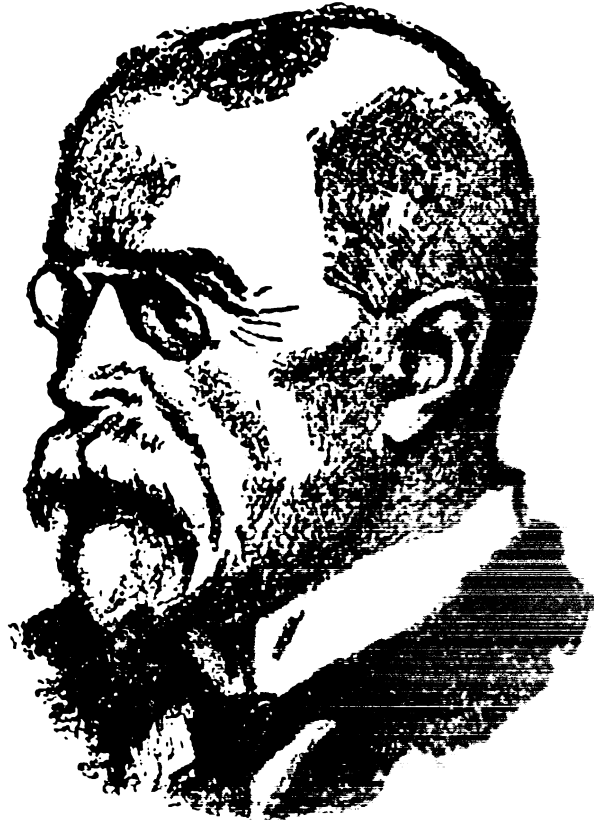
ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ Т. МАСАРИКА.

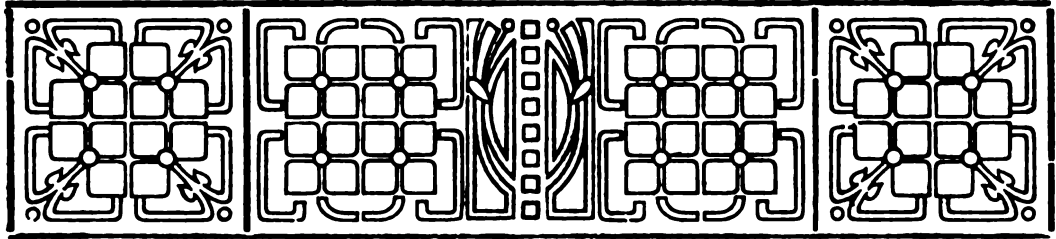
Видавництво „Пчїлка“.

Ужгород-Подебради.

1 9 2 5.

D. V. Macerak.

Педагогічні погляди Т. Масарика — то суть ті яскраві думки, які займають в історії педагогічного життя поважне місце.

Будучи сином народу Гуса і Коменського — Т. Масарик на протязі всего свого життя йде шляхом заповіту сих двох учителів правди й любови.

Все своє життя Масарик мислить і працює в ідеях великого учителя Амоса Коменського. Тими ідеями він наповнює свої стремління, в них він видить ліпшу будучність, їх він поклав в основи визвольної праці й боротьби, їх він кладе в основу розвитку тепер вже вільного свого народу.

Проповідуючи й переводячи в життя світлі думки Коменського, думки здорового виховання людини й людства, Т. Масарик бере їх за взірець в педагогічній праці, як найкрасніший заповіт людині й народові. Йдучи тим шляхом звертає Масарик в своїй праці серйозну увагу на питання виховання й освіти.

Як учений, як філософ, як політик і громадський діяч — ні на хвилинку не відступає Масарик від тої провідної думки, яку висловив такими словами: „Ми є наслід Коменського! Ми повинні старатися далеко більше о шкільництво, его піднесення, о філософію й науку, як інші народи“. Ся то думка веде Масарика до школи, до учительства, до просвітньої праці серед робітництва.

„Шкільництво та його піднесення має бути нашою головною турботою, народньою й політичною — то є заповіт Коменського й наших чеських бра-

тів, то є ціль нашої гуманитарної освіти“ — пише Масарик і закликає до уздоровлення шкільної праці шляхом практичного досвідного виховання та освіти, проповідує реформу цілої системи виховання і виступає проти односторонньої інтелектуальної методи.

Замість старої бюрократичної школи, байдужої й далекої од дитячої души, замість школи, в якій панує надута офіційність та одірваність учителя

Дівчинка вітає в Kutné Hoře Т. Масарика.

од учня — Т. Масарик висуває думки, в яких, піддаючи критиці стару школу, дає принципи, в яких чується глибоке розуміння значіння для народнього здорового розвитку праці з дітьми, опертої на педагогічних думках, на наукових спостереженнях, на тім ґрунті, на яким зростає новітня школа.

Та новітня школа, на думку Масарика, має бути школою самодіяльності, досвідів, вона мусить бути в своїх викладах приступна, в своїй цілі практична, у вихованню демократична й свободна у взаєминах в життю та праці, як учителя, так учня. Масарик видів, що шкільництво в Австрії, од нищого до

високого, вимогам такої нової школи не одповідало, а тому в році 1907 виступив в парламенті з промовою про конечність її реформи.

Нова школа мусить бути школою праці. Працю розуміє практичну; звертає увагу на ремісництво та знайомство з хліборобством. Задовольняючи сим потребам школа „стане взірцем в хліборобстві, в праці фабричній й взагалі у всім тім, чого потребують великі маси народу“. „Школа мусить бути тим місцем, на яким засіваєся й народжуєся праця (мусить бути розсадником праці)“ — каже Масарик.

Праця в школі, на думку Масарика „не мусить бути грою“. Вона мусить бути працею, працею серіозною, важною. Ся праця мусить уважати на народне життя, його вимоги, підтримувати розвій духових сил людини, одповідати соціальному станові вихованця. В школі дитина мусить навчитися працювати фізично й розумово. Дитина мусить стати свідомою, що праця є конечною вимогою життя.

Разом з працею звертає увагу на значіння рухливих забав, в яких видить один з засобів фізичного розвитку та розвитку почуття товариськості.

Одкидаючи засіб, так мовити, механичної студії, „учби“, Масарик уважає конечним оживлення тої чи иншої науки практичними вправами, підчас яких учень найліпше може знайти і запам'ятати те, що потрібно. Механізація студій, мале звернення уваги на практичну живу переробку лекцій веде до переобтяження учнів.

Величезну вагу в народній освіті, в новій школі, Масарик надає студіям мов.

„Мова, се засіб до розуміння, злучена з мисленням, чуттям та всім духовим культурним життям одиниць й народів“ — каже Масарик. Мовою пізнаєся нарід, через мову ближчий підхід до народу і зрозуміння його, мовою зближаємось і з иншими на-

родами. Кожда освічена людина, на думку Масарика, повинна знати окрім рідної мови — ще, бодай, дві європейських мови. „Нам не може вистарчити тільки чеська мова — каже він в своїй праці про практичні науки в школі. — ми мусимо знати иншу мову“.

Рідна мова, мова материнська в школі — на думку Масарика — то є конечне, то є ґрунт доброї освітньої і виховуючої праці. „Материнська мова — каже він — природньо є найлюбіший засіб, значить й найдоцільніший“.

До штучно витворенної міжнародньої мови, якою є мова есперанто — Масарик ставиться з застереженням.

Уважає в новій школі необхідним переведення реформи викладів мов клясичних.

В студіях рідної мови звертає увагу на читання та красне письменство. Школа мусить будити любов до читання. Кожда школа мусить мати свою бібліотеку, в якій булиб зібрані книги одповідно до віку дітей. Уважає доцільним читання дітьми зразків красного письменства, для чого деяки твори, на його думку, мусілиб бути опрацьовувані кілька разів, пристосовуючи до віку дітей. Вказує в сему питанню на Англію.

До чеської дитячої літеретури в своїх працях Масарик ставиться з застереженнями й звертає увагу на те, що багато письменників, котрі пишуть для дітей, занадто мало знайомі з дитячою психологією. Велика частина дитячої літератури занадто романтична, сентиментальна, не учить дітей спостерігати, багато в ній слів та сліз, мало етичного підкладу.

Учитель школи мусить бути добре знайомий з письменством. Учительство повинно булоб організувати окремі комісії для перегляду дитячої літератури. Для ознайомлення з дитячою літературою та шкільництвом за границею добре булоб організо-

увати екскурсії. Зрештою вважає бажаним, щоби видавання дитячих книжок та їх продаж були в руках педагогічно свідомих людей, отже — учительства. Дитяча література мусить бути артистичною, як з боку внутрішнього, так з зовнішнього. Треба звертати увагу на добре ілюстрування та добрий друк дитячих книг.

Поруч зі значінням письменства — звертає увагу Масарик на студії історії. Ті студії не повинні носити характеру механічного заучування хронологічних дат. Правдива метода історичних студій мусить полягати в спостереженнях та порівняннях, в схоплюванні та зрозумінню взаємин життя, умов і подій. Вважає, що студії історії в школі мусять вказувати на взаємини народів, на їх розвій, мусять звертати увагу на соціальні умови життя та організації кожного народу, а свого особливо.

Поважне місце в програмі шкільних студій одводить Масарик житеписам. Добрий житепис для дитини все може бути добрим взірцем. Той взірець є найліпша школа виховання.

Вважаючи, що школа управляє суспільством, Масарик вважає, що вона мусить бути державною.

Через те, що людина по своїй природі є істота соціальна, політична, нова школа мусить мати ціль соціальну й політичну. „Школа, можемо се певно сказати — каже Масарик — є в живім звязку з політикою, школа є перший ступень в політичнім життю“. Отже, нова школа Масарикова — школа державна, соціальна, політична.

В громадскім життю школа, на думку Масарика, повинна ділати на дітей, не лиш у своїх мурах але вона мусить до себе притягати, коло себе гуртувати і все доросле громадянство. Її вплив і праця мусять йти поза мури, вона „мусить бути тим — каже він — чим бувала церква на селах, тим місцем, куди би кождий любив заглянути“. Школа, на думку Масарика

мусіла би бути потіхою серцю, очам і розумові народів.

В своїх думках про виховання звертає Масарик найбільшу увагу на виховання соціальне, моральне, виховання мистецьке, фізичне, на виховання волі й почуття та спиняєся на тих методах, якими мусів би йти в своїй праці вихователь. То суть думки оперті на розумінню душі дитини, на знанню її природи, на спокійній, глибокій любови до неї. Звертає увагу на взаємоодносини між вихователем і дитиною. Підкреслює, що виховувати дітей, властиво, значить вховувати себе.

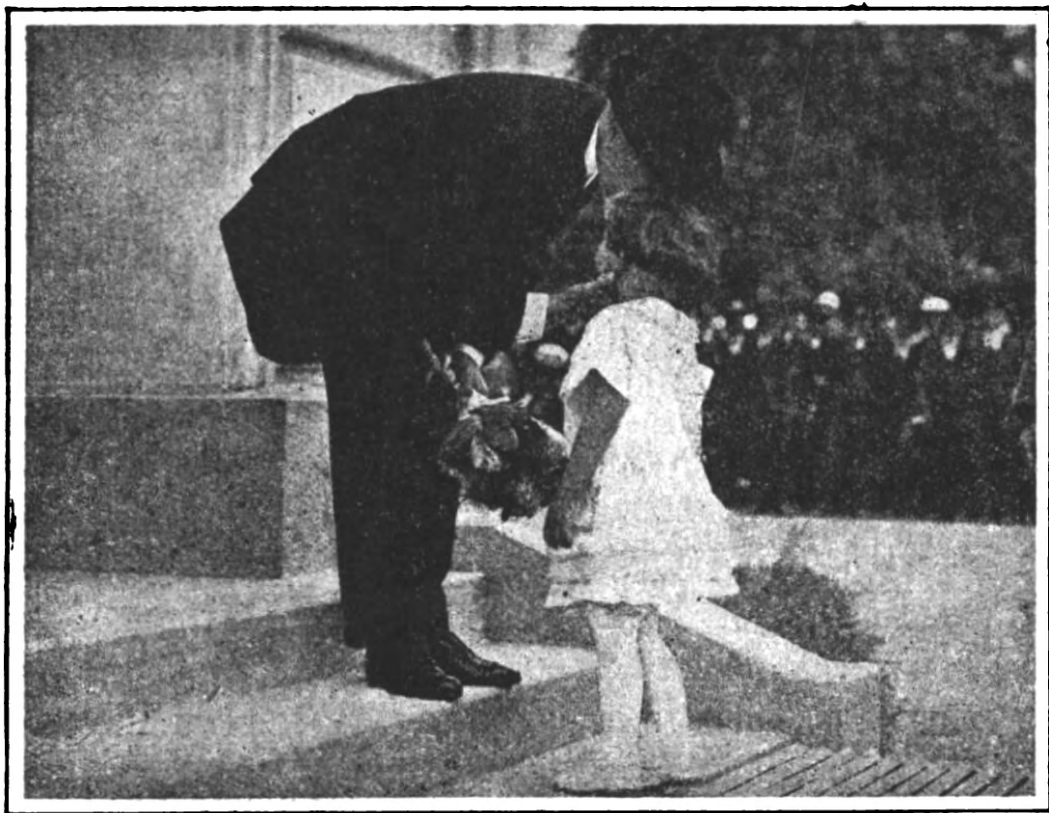
Ставлячись критично до кар, уважає конечним педагогічний вплив, авторитет вихователя. Недобре в поступованню дитини мусить поборюватися не карою, але послідовним впливом вихователя, його спокійним авторитетним словом, авторитетним прикладом та приятельською бесідою. Все поступовання вихователя не повинно мати в собі характеру зверхника над невільником — характеру рабського. Правилom мусить бути — не карати, але виховувати. Виховати можна тільки добротою, ласкою й прикладом.

Підчас виховання дитина повинна бути постійно під доглядом вихователя, але вона не повинна того знати й одчувати.

Дисципліна мусить бути, але приходити повинна вона також непомітно. Дисципліна й керовництво, на думку Масарика, не повинні виявлятися у кричаню, вигуках, отвертих, деколи нервових іримасах, але навпаки мусить бути спокій вихователя, його витревалість. Добрим, привітним словом можна ліпше керувати й впливати. Не може бути мови про кару на дитину, власне кару фізичну (чи то через битя дитини, чи то через примусове стояння, через позбавлення обіду, снідань і т. д.). Таку кару, властиво, мало коли диктує добрий намір, в більшости то є нездорове почуття пімсти та роздратовання вихователя.

„Кара е отрута“ — каже Масарик. „Вихователь, який вживає кари, не буде мати зі своєї праці жадних добрих наслідків“ — така його думка.

Виховання має бути глибоко народнім. В сему Масарик наслідує Коменського, який вважав, що вихованням можна досягнути того, чого нарід не може досягнути силою зброї.

Т. Масарик і дівчинка, яка його вітає.

З бажання народнього виховання випливає бажання виховання соціального.

Школа має мати ціль громадського виховання, виховання людини-громадянина. Не громадське виховання не є допустиме, воно є безцільне, абсурдне. Людина є істота соціальна й не може бути сама — самотна, тим вона себе нищить. Вплив і значіння законів суспільства є важні й не можна їх обминати. Виховання поза дитячою громадою осамотнює дитину. Дитина мусить бути з дітьми рівними собі, мусить з ними жити й працювати й бавитися, в противнім разі вона скоро старіє.

Соціяльне виховання спричиняє до демократизації школи — при рівності виховання й студій. На думку Масарика кожда школа мусить бути інституцією демократичною, в якій зникає соціяльна нерівність через взаємні впливи поміж дітьми всяких соціяльних верств. В такій школі дитина бідніших родичів сідає з дитиною родичів заможніших. Одна дитина знайомиться з ліпшими господарськими та загально житевими умовами, а друга, навпаки, освідомлює, що таке є бідність. То є той педагогічний метод, в яким ділають не слова, а безпосередні впливи, взаємоодносини, переживання, спостереження; то є педагогіка, яка не каже але досягає більше, як всяка проповідь. Учитель чи вихователь мусить все брати се на увагу й в школі дбати про те, щоби дітей всяких соціяльних верств у всім шкільнім життю перемішувати, не допускаючи ґруповань дітей заможних родичів з заможними, бідних з бідними.

На основі соціяльній виховання й моральне, на яке Масарик в своїх працях звертає найбільшу увагу. Питання морального виховання то є чи не більша частина його педагогічних думок. Тут же Масарик спиняє над розв'язанням питання релігії й церкви що до їх впливів на школу та на виховання й висловлює свої критичні думки.

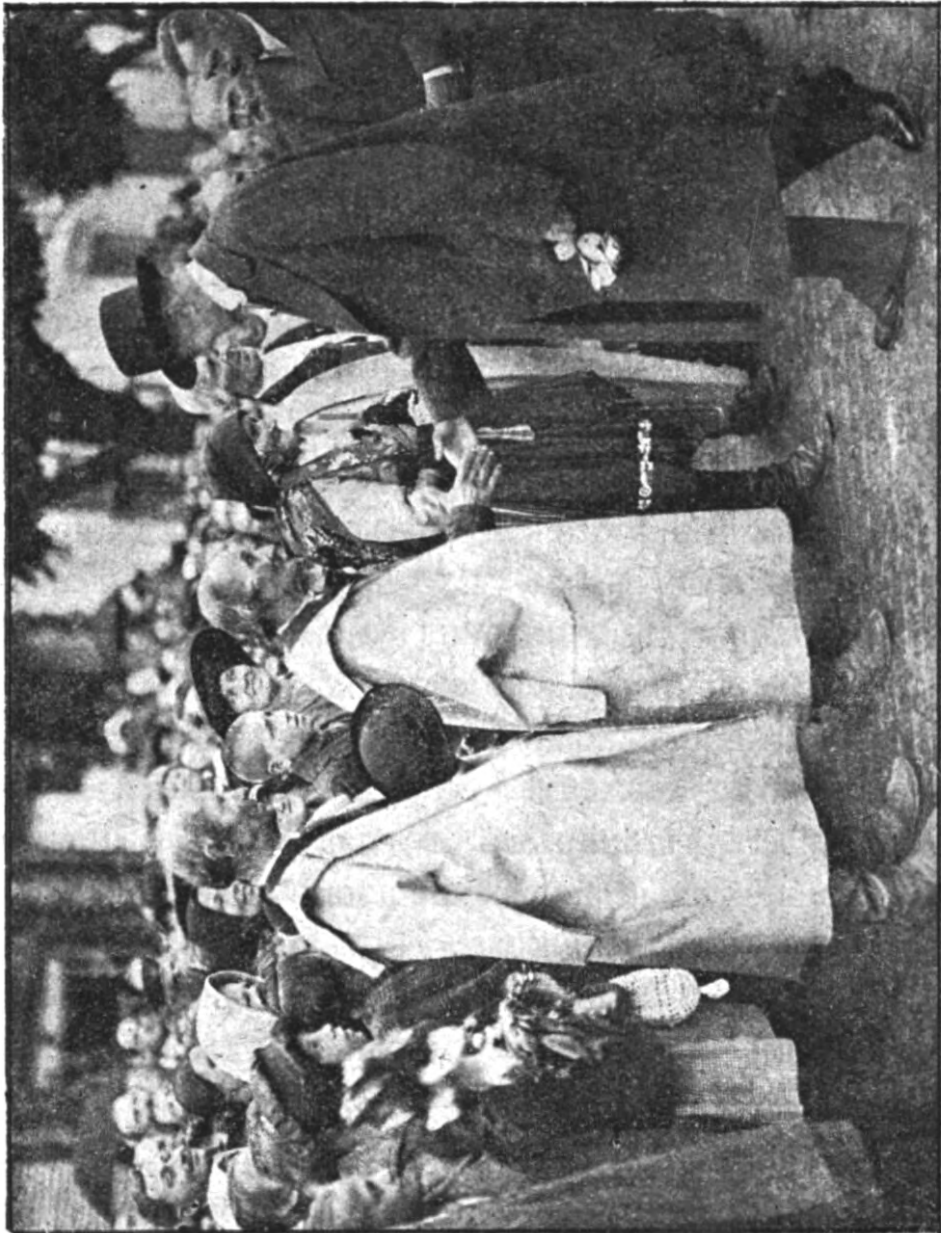
В моральнім вихованню Масарик видить залог розвитку добрих взаємин між людьми та оздоровлення людства. Розглядаючи се питання близько підходить він до соціялистичної думки.

Засадою моральности людини, на думку Масарика, є — приліжність, правдивість, чесність, працьовитість, товарицькість.

Головна вимога морального виховання є закладання доброго товариського почуття людини до людини, свідомости взаємної любови, не лиш любови до другого, але й викликання тими своїми поступками тогож почуття до себе. Переведенням сих засад

у вихованню дитини нищиться всякий зародок недоброго й злого.

Моральне виховання, на думку Масарика, не повинно бути абстрактним, незв'язаним з життям, навпаки воно мусить бути житевим, мусить опиратися

Т. Масарик вітається зі своїми шкільними товарищами.

на житеві явища й умови. „Дається найліпше досягнути то тим — каже він — що людина (індивідуум) йде до того, щоби почувати себе часткою великого цілого, народнього“.

Моральні взірці повинні подаватися дитині у всіх взаєминах, в праці, в життю, в розмовах, в чи-

танню. Читанки мусять мати в собі художні твори, в яких дитина могла б читаючи непомітно одчувати та переживати красу й значіння морального в життю окремої людини й в життю громади.

Найголовніші моральні засади, правила, вихователь мусить прищипити дітям як своїм поступованням, так і наказом та впливом свого авторитету. Не доказувати, не викладати для чого, як і що — але примусити дитину своїм авторитетом вихователя ті найголовніші засади прийняти й зжитися з ними.)

Окремих викладів моралі, на думку Масарика, в школах нищих вводити непотрібно. Лише на вищих шкільних закладах можна розбирати моральні засади.

Висловлюючи свої думки про моральне виховання, Масарик підкреслює конечність того, щоби школа була вільна, без зовнішнього впливу, оперта на науковій засаді.

Переходячи до питання містечтва та його впливу у вихованню, Масарик уважає бажаним, щоби містечтво заняло одно з перших місць в педагогіці. Він уважає, що містечтво сприяє розвиткові творчости та розвиває ширший погляд на світ шляхом певних конкретних форм. Зрештою воно допомагає й в моральнім вихованню.

„Поставте — каже Масарик — дитину перед красною статуєю, виразним образом (малюнком) і ви не повинні їй нічого казати.... зробіте багато більше для виховання як розмовою“.

Довгих викладів при вихованню шляхом містечтва непотрібно. Ліпше — містецькі мандрівки, підчас яких звертати увагу на містецькі твори, мандрівки в природу, де любоватися її красою.

Містечтво для Масарика є одною з головніших засобів освітньої праці в школах. Він закликає, щоби воно в школах не було занедбане. Вважає, що як би рисовання та малювання займали в школах такеж

місце як письмо, вони малиб великий вплив на вияснення понят. Масарик пересвідчений, що недалекий той час, коли для суспільства людина, яка не вміє рисувати, буде на стілько потрібна й цінна, як і людина, котра не вміє писати.

Містецтво вийшло з народу, отже в народній школі й в демократичнім вихованню воно мусить займати поважне місце, на нього повинна бути звернен пильна увага.

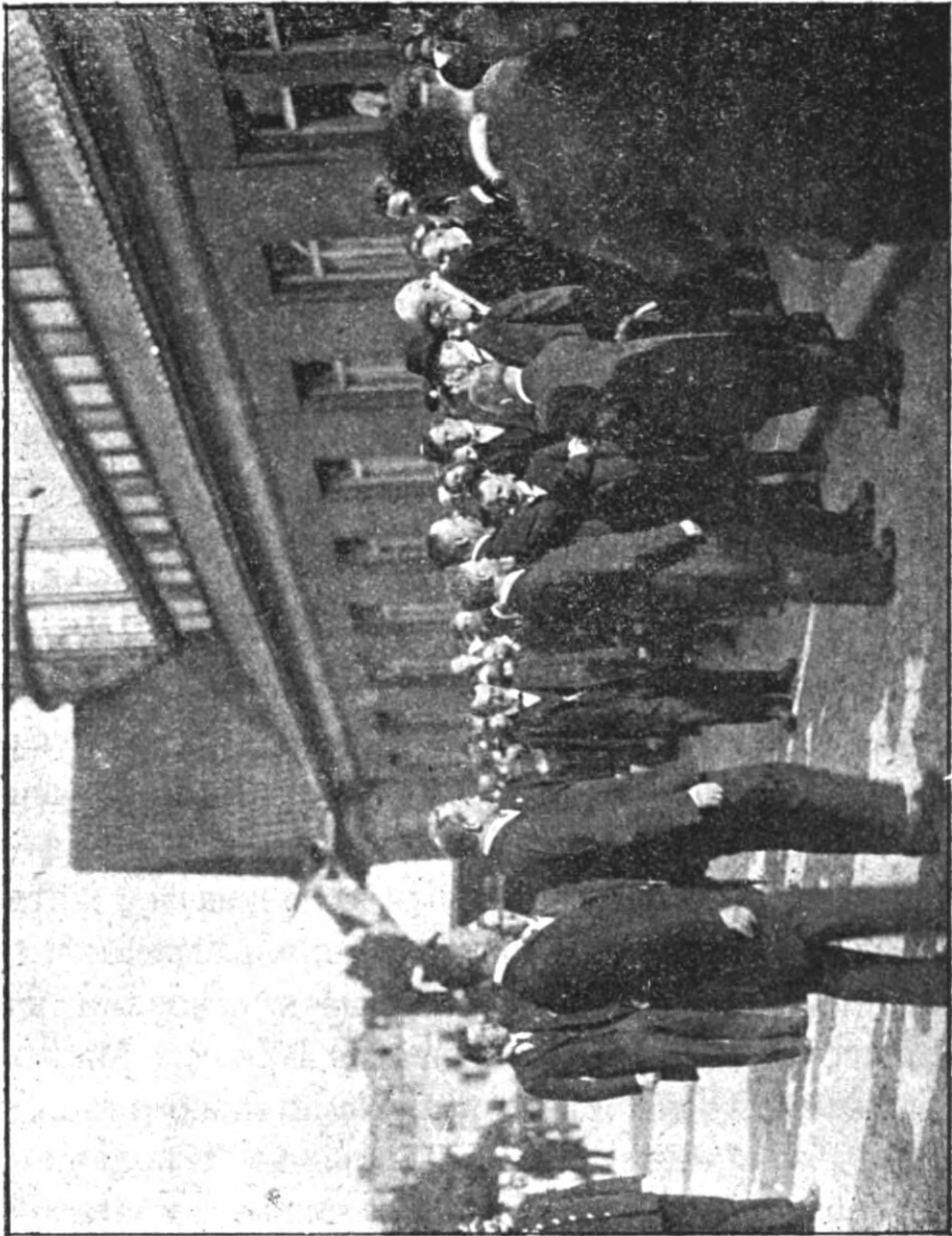
Не меншу вагу у вихованню дітей надає Масарик розвиткові драматичного нахилу та співу з огляду на їх значіння в розвитку почуття соціального.

В звязку зі своїми педагогічними поглядами, які ставлять певні вимоги до нової школи й виховання, Масарик ставить поважні вимоги до учительства. Учитель, на його думку, мусить бути людиною добре освіченою. Він мусить добре знати всесвітню історію, а особливо історію свого народа й своєї доби. Він мусить знати, до якого розвитку й якими шляхами дійшло суспільство ріжних народів. Мусить бути знайомий з народнім господарством. Мусить знати не лиш загальну економіку, але й всякі форми господарки, мусить розуміти селянина й робітника. Учитель повинен знати всі проблеми політичного життя, мусить бути знайомий з основами громадознавства та ідеєю соціалізму. Вимагає Масарик од учителя також доброї освіти містецької та літературної, знайомства із гігієною та основами фізичного виховання, а головним чином вимагає од учителя знання психології.

Провадячи виховуючу працю з дітьми кожний учитель, на думку Масарика, мусить звернути увагу на конечність спостереження. Кожний учитель мусить провадити психологічний запис — психологічний щоденник.

Учитель, вихователь мусить бути знайомий з домашнім життям своїх вихованців, з умовами того

життя, з родинними взаєминами. Учитель мусить близько ставати до родинного життя своїх вихованців. „Коли учитель хоче бути приятелем дитини — каже Масарик — він має одночасно бути приятелем

Т. Масарика вітають представники Укр. Госп. Акад. та укр. громадянства в Подєбрадах.

родини“. Йдучи сям шляхом учитель, на думку Масарика, легше зможе пізнавати своїх учнів, їх потреби, їх нахили, розуміти їх душу, зможе все підійти ближче до них і виконати свою задачу.

Школа й родина, учитель, вихователь і родичи мусять бути тісно звязані між собою. Учитель мусить бути авторитетом не лиш у школі, але й в родині.

„Родичи — каже Масарик — мають часто зустрічатися з учителем так, щоби учитель мав вплив на виховання в родині, а виховання в школі булоб доповненням виховання в родині“.

Висловлюючи свої педагогічні погляди, в яких відчувається глибока любов до дитини, розуміння її душі, знання її природи, педагогічну працю наших днів Масарик характеризує такими словами: „Стара педагогіка мала найстарше правило: шануй свого отця. Нова педагогіка додає до того: шануй думку своєї дитини, шануй душі дітей своїх, шануй душі будучих нащадків. Памятай не тільки на свої діти, але також на діти дітей своїх“. До сеї думки закликає прислухатися родичів в родиннім життю й учителів вихователів в їх праці в дитячих закладах та школах,

Багато уваги в своїх працях звертає Масарик на виховання молодежи, а то студентства високих шкіл та на працю серед дорослого люду, а головно серед робітництва.

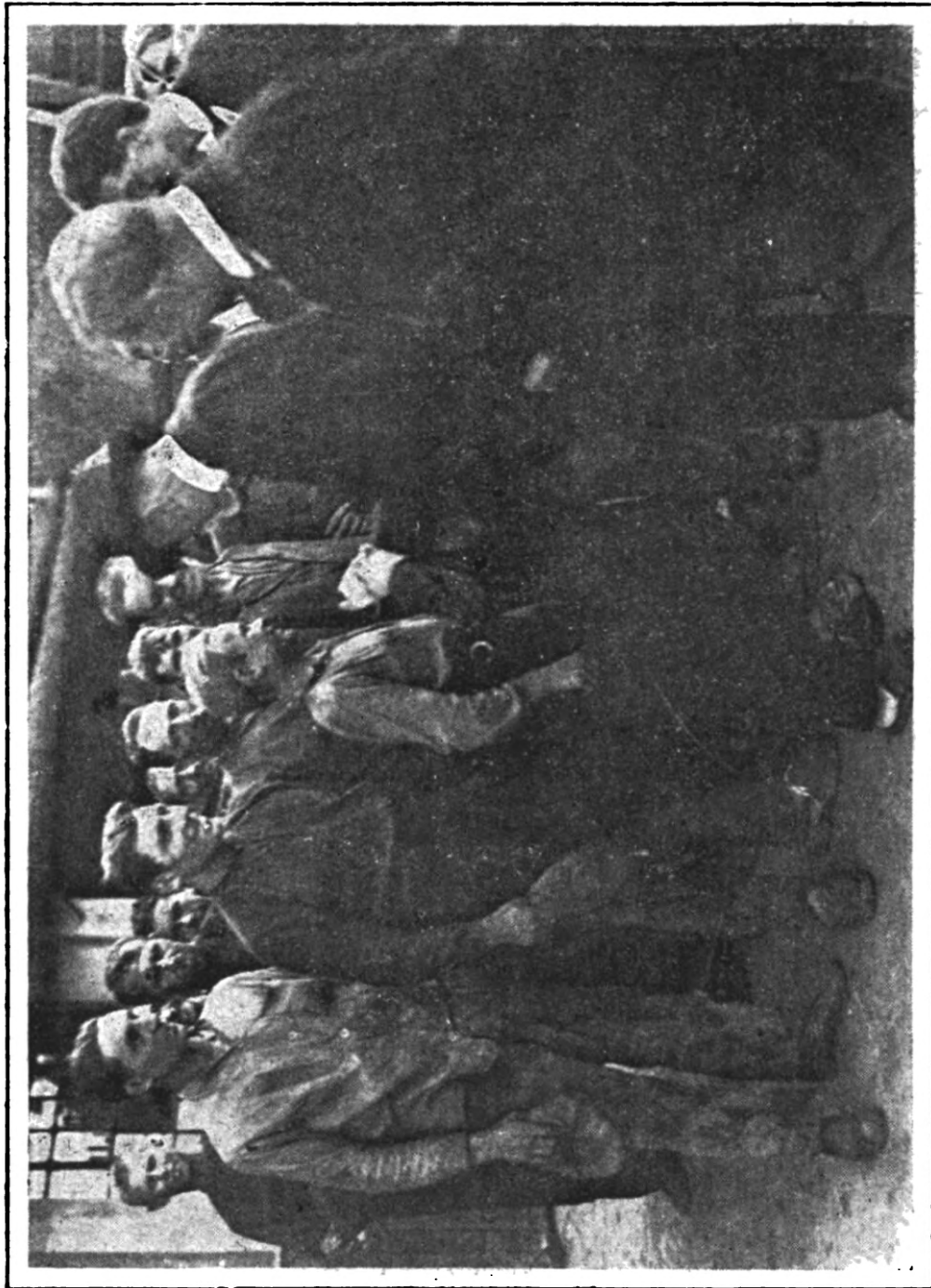
Студент, на його думку, мусить свідомо зайняти своє становище до питань характеру морального і соціального. Масарик виступає з осудом одвідувань студентством всякого рода корчем та каварень. Головне, на що звертає він увагу, то є те, щоби студент був чистим та витревалим в половім життю. Вільний час у студентства мусить бути заповнений фізичними вправами. Студент мусить фізично вправлятися, любити сонце, природу, воздух, а разом із тим працювати у всяких організаціях та бути свідомим громадянином.

Звертаючись зі своїми думками до студентства Масарик закликає його прислухатися до сих думок бо то є конечне.

В праці серед робітництва Масарик брав найактивнішу участь. Він перший будівничий високої народньої школи в своїм краю. Переводячи в життя свої думки він накреслив цілий плян „Робітничої Акаде-

мії“, до праці в якій мали стати найліпші наукові сили.

„Ми є нарід Коменського“ сказав Масарик про свій нарід і про себе. Своім життям, своєю працею,

Т. Масарик серед робітництва.

своїми педагогічними поглядами, як найліпше перевів ті слова в діло.

ЛІТЕРАТУРА:

- T. Masarik:** „Cil školy moderní“. — Český Učitel III, „O umění a jeho vlivu na škole i v školě“. — Č. U. III.
 „Čemu učití“. — Č. U. III.
 „Otázka socialní“. — 1898. Praha.
 „Sebevražda“. — 1904. Praha.
 „Roztřídění věd a škol“. — Č. U. III.
 „O studiu děl básnických“. — I. 1884. II. 1886. Praha.
 „Česká otázka“. — „Čas“ 1895., 1908. Praha.
 „Student a politika“. — 1909. Praha.
 „Věda a církev“. — „Čas“ 1908
 „J. A. Komenský“. — 1892. Praha.
 „Ідеали гуманности“. — 1902. Львів.
- Dr. Ot. Kadner:** „Masarykovy názory pedagogické“. — České mysl 1910.
 „Masaryk a reforma naši školy“. — „Čas“ 1910.
- Fr. Pražák:** „T. G. Masaryk jako spolotvůrce české výchovy a školy“.

